

JAVNA SLUŽBA IN POSLOVANJE NOTARSKE DEJAVNOSTI V SLOVENIJI

Nataša Omerzu,
diplomirana ekonomistka (UN)

Iztok Kolar,
*univerzitetni diplomirani ekonomist, doktor ekonomskih znanosti,
docent na Ekonomsko-poslovni fakulteti Univerze v Mariboru*

1. UVOD

Javnost¹ ima o notarjih kot delu pravosodnega sistema Slovenije odprtih več vprašanj, med drugim tudi o finančni plati poslovanja notarske dejavnosti, ki je pri nas prisotna slabih dvajset let. Z rastjo pristojbin za notarske storitve se je javnost začela zanimati za finančno plat delovanja notarske dejavnosti. Z razvojem tehnologije in s prehodom na elektronsko poslovanje (e-dokumenti, e-zemljiška knjiga itd.) se je pričakovalo, da se bodo notarske storitve temu prilagodile, prav tako pa tudi, da bo o delovanju notarske dejavnosti javnosti na voljo več podatkov.

Ni znano, da bi bile javno dostopne informacije o tem, kakšna je resnična in dejanska finančna plat izvajanja notarske dejavnosti. V več virih (na primer člankih časnikov *Finance*, *Delo* in *Slovenske novice*) lahko najdemo trditve, da notarji poslujejo nadpovprečno uspešno in si ustvarjajo veliko zasebno premoženje. Resnica je, da v Sloveniji utemeljenega odgovora in preverbe te hipoteze še nimamo. Da bi se izognili nejasnostim in špekulacijam, jo je treba znanstveno preveriti. Dodatna dilema je še, ali se javnost lahko prepriča o dobičkonosti notarske dejavnosti v Sloveniji in kako lahko to stori.

Cilj tega prispevka je tako proučiti delovanje notarske dejavnosti v Sloveniji in dostop javnosti do računovodskih in drugih podatkov o finančnem poslova-

¹ Javnost – pripadniki družbene, ekonomske in pravne ureditve, člani in članice neke družbe, skupnosti ali prostora.

nju notarjev pri nas ter preveriti tezo, da je notarska dejavnost v Sloveniji nadpovprečno donosna storitvena dejavnost. Dodatni cilji so še raziskati razloge za obstoječe stanje informiranja javnosti o finančni plati poslovanja notarske dejavnosti, kakšne so prednosti in slabosti javnosti razpoložljivih podatkov o poslovanju notarjev ter kako je to vprašanje rešeno v sosednji Avstriji.

Za raziskovanje v tem prispevku sva zbrala in proučila razpoložljive finančne podatke o notarski dejavnosti v Sloveniji za zadnjih pet let, jih primerjala s povprečjem vseh storitvenih (pravnih in drugih storitev), tako po različnih finančnih vidikih uspešnosti in učinkovitosti kot tudi dostopnosti. Uporabljena je raziskovalna metoda primerjave pravnih in drugih podlag za delovanje notarjev, analiza vsebin in metoda intervjuja. Uporabila sva tudi metodo ekonomske analize prava.

2. NASTANEK IN RAZVOJ NOTARSKE DEJAVNOSTI V SLOVENIJI

Notariat na današnjem ozemlju Slovenije obstaja od 21. maja 1855, ko je bil sprejet avstrijski notarski red, ki je veljal tudi v slovenskih deželah tedanje Avstrije. Latinski tip notariata je bil 17. novembra 1944 z odlokom Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije (AVNOJ) odpravljen. Za ta tip notariata, ki je bil pri nas v začetku 90. let prejšnjega stoletja vnovič uveden, je značilno, da omogoča trdno mednarodno organiziranost notarjev in učinkovito opravljanje notarskih storitev tudi v razmerjih z mednarodnim elementom. Slovenski pravosodni sistem je dobil novo nepristransko ustanovo. Prvi notarji so začeli delovati leta 1995.² Ena bistvenih značilnosti latinskega tipa notariata je tudi *numerus clausus* notarskih mest, njihovo določanje pa je večinoma v pristojnosti ministra za pravosodje in javne uprave.³ Obstajata dve merili za določitev števila notarjev. Velja, da mora biti en notar na določeno število prebivalcev (do 30.000) ali pa je treba upoštevati gospodarsko moč področja. V praksi se je uporabilo prvo merilo, torej število prebivalcev. To je povzročilo oblikovanje dveh vrst notarskih pisarn, ki imajo bistveno različno strukturo, bistveno različne prihodke in stroške, različne interese ipd., kar posledično pomeni tudi drugačno organiziranost pisarn.⁴ S tem pa so se kot najpomembnejšo pridobitev notariata začeli izpostavljati prihodke notarskih pisarn.⁵

² A. Veble, nav. delo, str. 7.

³ R. Gajšek, nav. delo, str. 20.

⁴ A. Dokler, nav. delo, 2002, str. 75.

⁵ A. Škrk, nav. delo, str. 13.

3. RAZLOGI OBSTOJEČEGA STANJA O JAVNIH PODATKIH NOTARSKE DEJAVNOSTI V SLOVENIJI

Potreba po transparentnosti poslovanja vseh poslovnih subjektov izvira iz dveh razlogov. Prvi je razviden iz namena javne objave, ki omogoča preprost in učinkovit dostop do (s)poročil in podatkov o poslovanju poslovnih subjektov, ki so pomemben del informacij pri sprejemanju poslovnih odločitev in s tem primerne obvladovanja tveganj, povezanih s poslovnim sodelovanjem s katerikoli poslovnim partnerjem, tudi notarjem. Drugi razlog je v potrebni transparentnosti delovanja pravne in demokratične države in lokalnih skupnosti. Gre za potrebo po zaupanju v odgovornost nosilcev javnih funkcij, saj javna dostopnost informacij omogoča bolj argumentirano razpravo o zadevah javnega pomena, zmanjšuje tveganja za slabo upravljanje, zlorabo oblasti, predvsem pa omejuje sistemsko korupcijo, nepošteno konkurenco in klijentelizem, kar pa so dejavniki, ki slabijo zaupanje v katerokoli dejavnost, tudi notarsko. Na teh razlogih je utemeljena potreba po prvotnem spoznavanju dejanskega stanja podlag, ki okvirjajo delovanje in posredovanje podatkov javnosti o poslovanju notarske dejavnosti pri nas.

Razloge za stanje okvirja delovanja in transparentnosti notarske dejavnosti je možno razdeliti v dve skupini:

1. pravne podlage v zakonodaji in
2. pravne podlage v strokovnih okvirjih.

3.1 Pravne podlage v zakonodaji

Pravne podlage, ki opredeljujejo delovanje in poslovanje notariata pri nas so:

- Zakon o notariatu,
- Notarska tarifa,
- Pravilnik o poslovanju notarjev,
- Statut Notarske zbornice Slovenije,
- Pravilnik o centralnem registru oporok,
- Pravilnik o delovnem času notarjev
- Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu,
- Zakon o gospodarskih družbah,
- Zakon o dohodnini,
- Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb,
- Zakon o davčnem postopku,
- Zakon o dostopu do informacij javnega značaja.

Zakon o notariatu (ZN)⁶ v skladu s 137. členom Ustave RS določa, da je notariat javna služba, ki jo opravljajo notarji in notarke, imenovani po tem zakonu. Ti opravljajo svoboden poklic.⁷ Javna služba je opredeljena kot družbi nujno potrebna dejavnost, prek katere se zadovoljujejo potrebe po javnih dobrinah in storitvah, ki jih v javnem interesu trajno in nemoteno zagotavlja državna oziroma lokalna skupnost, kadar in če jih ni mogoče zagotavljati na trgu, pri tem pa njen prvenstven cilj ni pridobivanje dobička.⁸ Notarju je tako zaupana javna naloga, da sprejema izjave volje strank, jih opredeli in jim da pravno obliko, tako da ustvari ustrezne listine. Status tako imenovanega svobodnega poklica pomeni, da posameznik ni niti javni uslužbenec niti zaposlen v katerikoli pravni osebi, ampak je samozaposlen, samostojen in neodvisen. Poklic je dolžan opravljati le osebno, lahko pa ima enega notarskega pomočnika.⁹

Člen 2 ZN določa:

»Prihodki notarjev kot oseb javnega zaupanja so javni za potrebe varovanja ugleda notariata kot javne službe in za zagotavljanje zaupanja strank glede delovanja notariata kot javne službe. Poleg prihodka notarja so javni tudi njegovo ime in priimek ter naslov sedeža notarske pisarne«.

Podatke na podlagi 2. člena ZN o poslovanju notarjev zbira in posreduje Notarska zbornica Slovenije. Ta podatke prejme od notarjev. Na podlagi klica na Notarsko zbornico Slovenije ter poskusa navezave stika prek elektronske pošte do odgovora, katere podatke imajo na voljo na zbornici, nisva uspela priti.

Notarji pri nas so včlanjeni v Notarsko zbornico Slovenije, ki je po ZN pravna oseba. Zbornica skrbi za ugled, verodostojnost in razvoj notariata ter zastopa interese notarjev in notarskih pomočnikov.¹⁰ Enkrat letno mora o svojem delovanju in delovanju notarjev poročati ministru za pravosodje. Sestavljajo jo skupščina zbornice (ki sprejema statut zbornice in druge splošne akte ter voli izvršni in nadzorni odbor ter predsednika), izvršni in nadzorni odbor ter predsednik zbornice. Zbornica vodi centralni register oporok kot informatizirano bazo podatkov. Vsebuje podatke o:

- oporokah, sestavljenih v obliki notarskega zapisa;
- oporokah, ki so shranjene pri notarju;
- oporokah, ki jih sestavi odvetnik ali so mu izročene v hrambo;

⁶ Ur. l. RS, št. 13/94 in nasl.

⁷ J. Dernovšek, nav. delo, str. 21.

⁸ <http://sl.wikipedia.org/wiki/Javna_sl%C5%BEba> (28. 4. 2015).

⁹ A. Dokler, nav. delo, 2010, str. 44.

¹⁰ <www.notar-z.si/predstavitev/predstavitev> (28. 4. 2015).

- sodnih oporokah in oporokah, izročenih v hrambo sodišču na podlagi določil zakona, ki ureja dedovanje.

Notarsko pisarno mora notar organizirati v skladu s Pravilnikom o poslovanju notariata, svojo dejavnost pa opravlja tam, kjer ima sedež (v posebnih okoliščinah tudi zunaj svoje pisarne).¹¹ Notarju moramo zaupati, zato je pomembno, da tudi s svojo podobo in poslovanjem kaže profesionalnost, zanesljivost, zaupanje in ugled.¹² Zagotoviti je treba ustrezno hrambo notarskih listin in ustrezen nadzor nad poslovanjem notarja s strani Ministrstva za pravosodje, predsednikov višjih sodišč in Notarske zbornice. Nadzor vključuje tudi preverjanje finančnega poslovanja notarjev, vendar zgolj z vidika njihovih prihodkov.¹³ Nadzor nad zakonitostjo opravljanja notariata izvaja ministrstvo, neposredni nadzor nad poslovanjem notarja oziroma začasnega namestnika pa opravlja Notarska zbornica.¹⁴ Dejansko nad finančnim poslovanjem notarjev bdi Notarska zbornica oziroma notarji sami.¹⁵

Bistvena vsebina notariata z vidika opravljanja notarske dejavnosti je sestavljanje javnih in zasebnih listin ter s tem povezano pravno svetovanje udeležencem pravnih poslov.¹⁶ Posledica kršitve dolžnosti in pooblastil je odškodninska odgovornost notarja.¹⁷ Notar osebno odgovarja za škodo v zvezi z opravljanjem notariata.¹⁸

Pravilnik o poslovanju (v nadaljevanju: Pravilnik) določa, da mora notar zaradi evidence notarskih storitev voditi naslednje vpisnike in knjige:

- splošni vpisnik;
- vpisnik overitev podpisov z abecednim imenikom strank;
- protestni register;
- vpisnik zadev, ki jih notarju preda v poslovanje sodišče z abecednim imenikom strank;
- vpisnik oseb, ki so pred notarjem sestavile oziroma mu predale v hrambo oporoko;
- vpisnik hrambe denarja, vrednostnih papirjev in listin;
- vpisnik deponiranih podpisov z abecednim imenikom strank;

¹¹ B. Podgoršek, nav. delo, 2000, str. 37–39.

¹² L. Pisani, nav. delo, 2010, str. 75.

¹³ A. Dokler, nav. delo, 2010, str. 45

¹⁴ Prav tam.

¹⁵ Ur. l. RS, št. 45/08.

¹⁶ J. Dernovšek, nav. delo, 2000, str. 21.

¹⁷ Prav tam, str. 65.

¹⁸ A. Ratnik, nav. delo, 2006, str. 37.

- vpisnik zemljiškoknjižnih postopkov z abecednim imenikom strank;
- skupni abecedni imenik strank za vpisnike pod 1., 3., 5. in 6. točko.¹⁹

Vpisniki in knjige se lahko vodijo v elektronski obliki, razen vpisnika zemljiško-knjižnih postopkov z abecednim imenikom strank, ki se mora voditi samo v elektronski obliki. Vendar pa velja, da morajo imeti vpisniki in knjige v elektronski obliki enake lastnosti in predpisane podatke kot tiste v fizični obliki. Vodenje v elektronski obliki lahko notar začne, ko je vpisan v evidenco notarjev, ki jo vodi Notarska zbornica Slovenije. Vodenje je treba izvajati kronološko in čitljivo.²⁰

Z razvojem interneta in informacijskih tehnologij se je razvilo elektronsko izmenjevanje podatkov med fizičnimi in pravnimi osebami.²¹ Prehod s klasičnega na elektronsko poslovanje je omogočil nastanek elektronskega prostora, v katerem notarji varno in trajno hranijo notarske listine. Nevarnost hude prostorske stiske se je tako zmanjšala, saj tehnologija omogoča hitrejšo in ekonomično poslovanje. Posel lahko sklenemo kjerkoli in v najhitrejšem času. Pri tem se pojavlja nevarnost, saj elektronsko sklepanje pravnih poslov ne varuje enega od temeljnih namenov predpisane obličnosti. To so odpravili z Zakonom o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu, ki določa, da je elektronska oblika enakovredna predpisani pisni obliki, če so podatki v elektronski obliki dosegljivi in primerni za poznejšo uporabo.²²

Zakon o gospodarskih družbah (ZDG-1)²³ med drugim v 58. členu določa, da mora Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJ PES) javno objaviti letna poročila in konsolidirana letna poročila velikih in srednjih kapitalskih družb, dvojnih družb in tistih majhnih kapitalskih družb z vrednostnimi papirji, s katerimi se trguje na organiziranem trgu, skupaj z revizorjevim poročilom.²⁴ Javna objava pomeni dostopnost podatkov in informacij javnosti. Podatkov iz letnih poročil za javno objavo in za državno statistiko ne predlagajo samostojni podjetniki, ki so obdavčeni na podlagi ugotovljenega dobička z upoštevanjem normiranih odhodkov ter poslovni subjekti, ki niso ustanovljeni kot pravne osebe in nimajo statusa samostojnega podjetnika (notarji, odvetniki, samostojni zdravstveni delavci, samostojni kulturni delavci, športniki, novinarji, nekateri drugi poslovni subjekti in civilna združenja).²⁵

¹⁹ Ur. l. RS, št. 30/11.

²⁰ Prav tam.

²¹ A. Šanca, nav. delo, str. 58.

²² B. Podgoršek, nav. delo, 2003, str. 46-47.

²³ Ur. l. RS, št. 42/06 (60/06 – popr.) in nasl.

²⁴ Ur. l. RS, št. 65/09.

²⁵ <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ZxumlSbRffcJ:www.ajpes.si/letna_porocila/splosno+&cd=1&hl=sl&ct=clnk&gl=si> (28. 4. 2015).

Na podlagi ZGD-1 so notarji dolžni voditi poslovne knjige in poročati o svojem poslovanju v skladu z Zakonom o dohodnini (ZDoh-2)²⁶ in Zakonom o davku od dohodkov pravnih oseb (ZDDPO-2).²⁷ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o dohodnini (ZDoh-2L)²⁸ in Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o davčnem postopku (ZDavP-2F)²⁹ sta prinesla številne novosti za zavezance, ki ugotavljajo davčno osnovo z upoštevanjem normiranih odhodkov. Ti morajo od 1. januarja 2013 sami izračunati dohodnino od dohodka iz dejavnosti v davčnem obračunu.³⁰

Tukaj je treba omeniti, da je v sodbi v zadevi U 935/2005 z dne 23. novembra 2005 Upravno sodišče RS razsodilo, da je lahko podatek o dohodku in poslovnem izidu iz dejavnosti notarja pod pogoji iz Zakona o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ)³¹ javnosti razkrit.³²

3.2 Pravne podlage v strokovnih okvirjih

Med strokovnimi okvirji za delovanje notarske dejavnosti je treba omeniti Kodeks notarske poklicne etike. Ta opredeljuje temeljna načela in pravila, po katerih naj se ravnaajo notarji pri opravljanju svojega poklica.³³ Notarji so svoj kodeks sprejeli na skupščini Notarske zbornice Slovenije 15. aprila 1996. Med drugim Kodeks notarske poklicne etike določa, naj si notar kot oseba javnega zaupanja ves čas prizadeva, da si to zaupanje ohrani, ga utrjuje in ga z nobenim dejanjem ne omaje. Tako se ta zahteva sklada s potrebo po povečevanju potrebne transparentnosti delovanja pravne in demokratične države in lokalnih skupnosti, saj je to bistven element zaupanja v nosilce javnih funkcij. Vsakršno netransparentnost je potem mogoče razumeti kot zmanjševanje prizadevanj pri zagotavljanju potrebne transparentnosti in s tem posledično manjšanje zaupanja v dejavnost.³⁴

²⁶ Ur. l. RS, št. 117/06 in nasl.

²⁷ Prav tam.

²⁸ Ur. l. RS, št. 94/12.

²⁹ Prav tam.

³⁰ Ur. l. RS, št. 94/12.

³¹ Ur. l. RS, št. 24/03 in nasl.

³² <www.sodisce.si/usrs/odlocitve/59624/> (28. 4. 2015).

³³ <www.notar-z.si/drupal/sites/default/files/notarski-kodeks-etike.pdf> (28. 4. 2015).

³⁴ Prav tam.

4. POSLOVANJE NOTARSKE DEJAVNOSTI V SLOVENIJI

Podatki o prihodkih so celotna prejeta denarna sredstva iz poslovanja notarske pisarne (celoten promet – pri tej gospodarski kategoriji ne gre za čisti prihodek notarja) in so rezultat dela notarjev kot tudi sredstev v hranjenje, upravljanje itd. Ker notar ni niti javni uslužbenec niti pravna oseba s pridobitno dejavnostjo, njegovo poslovanje pa ima veliko posebnosti, njegovi prihodki niso primerljivi z zaslužki javnih uslužbencev in drugih funkcionarjev.³⁵ V Republiki Slovenije je notariatu najbližja dejavnost odvetništvo. Bistvena razlika med njima je v tem, da velja za notarje po Zakonu o notariatu *numerus clausus*, odvetnik pa lahko postane vsakdo, ki izpolnjuje zakonske pogoje za vpis v imenik odvetnikov.³⁶

Iz sredstev celotnega prometa notariata se morajo najprej zagotoviti vsa plačila vsem zaposlenim v skladu z delovnopravno zakonodajo (torej plače, regresi, nadomestila itd.) in tudi plačila delavcem v primeru odsotnosti redno zaposlenih. Nadalje se morajo iz celotnega prometa kriti tudi vsi stroški v zvezi s poslovanjem notariata. Upoštevati moramo, da je delovanje notarske pisarne povezano z visokimi stroški, ki pa se jim notar zaradi zagotavljanja pravne varnosti ne more izogniti (na primer vrhunska računalniška oprema, ustrezni prostori za arhiv in ognjevarne omare, predpisane notarske listine in vpišniki ipd.). Če od zneska prihodkov odštejemo vse te gospodarske kategorije, še ne pridemo do dobička notarske dejavnosti. Notar mora namreč izpolniti še svojo obveznost do države, plačati mora torej davek od dejavnosti oziroma dohodnino v višini 41 odstotkov oziroma v odvisnosti od dohodninskega razreda, v katerega pade. Upoštevati moramo tudi osebno odškodninsko odgovornost notarja (notar za morebitne napake pri svojem delu odgovarja z vsem svojim premoženjem), po čemer se bistveno razlikuje od drugih. Neodvisnost in primeren družbeni položaj notarju torej zagotavlja njegov primeren prihodek.³⁷ Iz teh podatkov navsezadnje niso razvidni premoženjski položaj, dolgovi, sredstva in druge sestavine gospodarskega poslovanja. Za primerno obvladovanje tveganj bi bilo namreč zanimivo pridobiti podatke o gospodarskih kategorijah, kot so stroški rezervacij, škod, višina in vrsta obveznosti do virov sredstev, denarnih tokov idr., da bi si lahko uporabniki notarskih storitev ustvarili predstavo o poslovni dejavnosti. To pa bi bil tudi pokazatelj transparentnosti o zaupanju vrednem poslovnem partnerju.

³⁵ <www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CCoQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.slovenskenovice.si%2Fsites%2Fslovenskenovice.si%2Ffiles%2Farticle_attachments%2Fprihodki_2011.pdf&ei=lktDUZLZKczCtAaPzIGgBQ&usg=AFQjCNGKi62Z7RIVLCHkZYibIRJYPpF1Ag&sig2=F1N56Pph75RuwHoOpLSYPA> (28. 4. 2015).

³⁶ J. Dernovšek, nav. delo, str. 21.

³⁷ Prav tam.

Ministrstvo za finance, natančneje Finančna uprava RS (FURS), navaja, da so prihodki notarjev obdavčeni z dohodnino kot dohodkom iz dejavnosti. V primeru, ko notar ugotavlja davčno osnovo z upoštevanjem dejanskih prihodkov in odhodkov, je davčna osnova dobiček, ki se ugotovi v davčnem obračunu. Prilogi davčnega obračuna sta tudi bilanca stanja in izkaz poslovnega izida. FURS zbira in hrani podatke, ki izhajajo iz davčnega obračuna akontacije dohodnine od dohodka iz dejavnosti, iz obračuna davčnega odtegljaja in iz davčnih napovedi, vendar pa lahko zaradi varovanja davčne tajnosti posreduje le zbirne podatke na ravni posamezne dejavnosti.³⁸

Ministrstvo za pravosodje in javno upravo ter Notarska zbornica Slovenije obravnavata predlog za znižanje notarskih tarif zaradi gospodarske krize in poslabšanja finančnega stanja prebivalstva.³⁹ Notarji nasprotujejo predvsem tistim predlogom zakona, ki se nanašajo na ukinitve notarskih mest in s tem povezano sprostitev trga ter ukinitve krajevne pristojnosti notarjev. V Zbornici menijo, da bi sprostitev notarskih mest v Sloveniji povzročila koncentracijo notarjev v večjih mestih, posledično pa propad manjših notarjev zunaj večjih središč. Zato so se ob začetkih notariata odločili za omejitev števila notarjev v Sloveniji, prav tako tudi zaradi zagotavljanja stabilnosti delovanja notarskih pisarn ter rednega in zanesljivega nadzora nad poslovanjem te javne službe.⁴⁰

5. ANALIZA EKONOMSKIH PODATKOV O DOSEDANJEM POSLOVANJU NOTARJEV V SLOVENIJI

Ekonomska analiza prava je del ekonomske vede, ki analizira vzpostavljanje, strukturo, proces in ekonomske posledice prava ter pravnih institucij. Uporablja predvsem koncepte in orodja mikroekonomike in ekonomske blaginje.⁴¹

Ugotavlja, da javnosti ni na voljo nobenih podatkov o finančni plati poslovanja notarjev za obdobje pred letom 2006. Z ZN je javnost v 2. členu tega zakona šele po letu 2006 dobila zakonsko pravico do podatka o prihodkih notarjev. V praksi pa avtorja tega prispevka kot predstavnik javnosti tega konkretnega podatka v šestih mesecih in več prošnjah ter stikih nisva prejela. Odgovori predstavnikov Notarske zbornice so bili, v prvem primeru, da teh podatkov ne zbirajo in nimajo na voljo,⁴² v drugem primeru pa so posredovali podatke

³⁸ Dopis št. 100-219/13.

³⁹ <www.slovenskenovice.si/novice/slovenija/notarji-bodo-znizali-svoje-tarife> (28. 4. 2015).

⁴⁰ <www.delo.si/novice/slovenija/notarji-kakovost-storitev-se-bi-zmanjsala.html> (28. 4. 2015).

⁴¹ K. Zajc, nav. delo, str. 18.

⁴² Dopis z dne 24. julija 2013.

o prihodkih vseh notarskih pisarn od leta 2008 do leta 2011, kar ne omogoča nobene uporabne vrednosti ali transparentnosti o poslovanju posameznega notarja, s katerim bi lahko odločevalec – potencialna stranka notarja, gradila svoje zaupanje oziroma skušala obvladovati svoja tveganja s posameznim notarjem, kot to počne s svojimi drugimi poslovnimi partnerji. Notarska zbornica je v nadaljevanju zagotovila podatke o bruto prihodku, torej celotnem prometu posamezne notarske pisarne,⁴³ kar je že bolje, toda v primerjavi z informacijami o drugih partnerjih še vedno neuporabno.

Poskusila sva še z zbiranjem podatkov neposredno pri notarjih, vendar tudi tukaj povsem neuspešno. Večina notarjev, s katerimi sva navezala stik, je prošnjo za posredovanje podatkov in pogovor o tem preprosto prezrla ali pa so poslali dobesedno enak zavrnilni odgovor, da teh podatkov ne želijo posredovati. Ti isti notarji, ki so odgovorili, so kot razlog neposredovanja finančnih podatkov o svojem poslovanju navedli, da ne vodijo podrobnih podatkov o prihodkih in drugih gospodarskih kategorijah, ker zakon tega od njih ne zahteva ali zato ker so ti podatki po njihovem mnenju poslovna skrivnost ali pa menijo, da javnost nima pravice vedeti, kako poslujejo.

Na Statističnem uradu Republike Slovenije je mogoče pridobiti podatek o številu notarjev skozi posamezna leta, podatkov o prihodkih oziroma dobičkih posameznih notarjev pa nimajo. Vidimo, da se je število notarjev od leta 1997 do leta 2003 gibalo med 67 in 68. Ti podatki so nam na voljo le za okoli deset let nazaj, kar kaže na to, da poslovanju notarske dejavnosti tudi na Statističnem uradu RS ne namenjajo večje pozornosti. Zasledimo tudi podatek, da je lastnina notarjev v celoti zasebna, kapital pa je domači.⁴⁴ Leta 1994, ko je država določila skupno 63 notarskih mest, se je njihovo število do začetka leta 2008 povečalo in je doseglo kar 125 mest. Leta 2008 pa je bilo skladno z dvema spremembama odredbe o številu in sedežu notarskih mest ukinjenih 26, predvsem zaradi nezanimanja za ta poklic (zaradi manjše pristojnosti notarjev, prenosa nekaterih overitev na upravne enote, kriznih časov itd.).⁴⁵

Podatkovno skladišče FURS je bilo med vsemi javnimi viri še najbolj uporabno, saj pridobljeni podatki razkrivajo informacije števila notarskih mest za zadnjih pet let in njihovih prihodkih. Leta 2010 je bilo število predloženih obračunov najvišje, in sicer 97. Leto prej in leta 2012 je doseglo 94, leta 2008 pa zgolj 90. Leta 2011 je FURS prejel 93 obračunov.⁴⁶

⁴³ Dopis z dne 21. avgusta 2013.

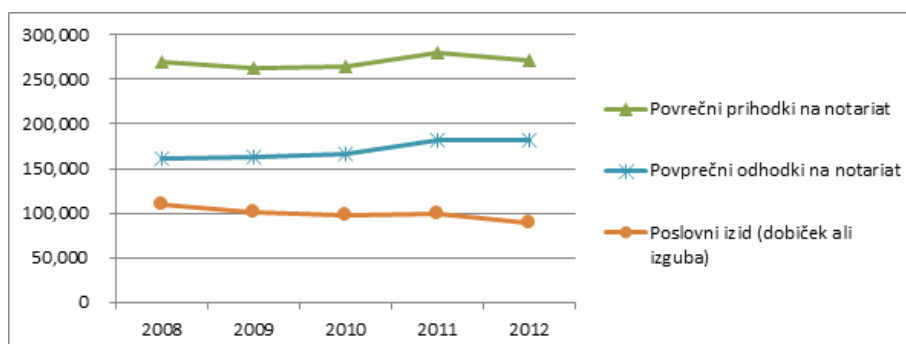
⁴⁴ R. Gajšek, nav. delo, str. 20.

⁴⁵ <www.rtvlo.si/slovenija/lani-skoraj-nihce-ni-hotel-med-notarje/212526> (28. 4. 2013).

⁴⁶ Dopis št. 100-219/13.

»Notarji na zaposlenega ustvarijo 69.000 evrov prihodka,« trdi Lukić (2011). Koliko od teh prihodkov pa je dejansko dobička, ni znano, saj notarjem tega podatka ni treba razkriti, ob tem pa ta podatek tudi ni primerljiv z drugimi in je tako neuporaben za kakršnokoli odločanje. Prihodke morajo namreč po zakonu prikazati le za potrebe varovanja ugleda notariata kot javne službe in za zagotavljanje zaupanja strank. Velja, da povprečen notar ustvari okoli 275.000 evrov prihodkov na leto, pri vseh notarjih pa je zaposlenih okoli 270 ljudi.⁴⁷

Slika 1: Podatki iz obračunov akontacije dohodnine od dohodkov iz dejavnosti notarjev.

Podatke o poslovanju notarjev, ki jih ponazarja Slika 1, sva pridobila na podlagi prošnje Ministrstvu za finance za posredovanje informacij in podatkov o finančni plati poslovanja notarjev v Sloveniji. Ministrstvo, natančneje FURS, zbira in hrani podatke, ki izhajajo iz davčnega obračuna akontacije dohodnine od dohodka dejavnosti (vključno s podatki, ki izhajajo iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida),⁴⁸ iz obračuna davčnega odtegljaja in iz davčnih napovedi, vendar pa lahko zaradi varovanja davčne tajnosti posreduje le zbirne podatke na ravni notariata.⁴⁹

Na podlagi lastne analize sva ugotovila, da imajo najvišji prihodek notarske pisarne v večjih mestih, in sicer v Ljubljani in Mariboru. Od petih notarskih pisarn, ki so imele v letu 2011 najvišji prihodek, je le ena v Mariboru, preostale štiri pa so v Ljubljani. Najvišji prihodek v letu 2011 je zabeležila notarska pisarna v Ljubljani, in sicer v višini 843.699 evrov, tudi v letu 2010 je imela najvišji prihodek notarska pisarna v Ljubljani, in sicer 980.367,69 evra. Najnižji priho-

⁴⁷ <www.slovenskenovice.si/novice/slovenija/slovenija-ima-91-notarjev-sluzijo-mastno> (28. 4. 2015).

⁴⁸ Ta informacija FURS-a pa je v nasprotju z izjavami nekaterih notarjev, da teh informacij nimajo.

⁴⁹ Dopis št. 100-219/13.

dek v letu 2011 je bil pod 100.000 evrov, zabeležile pa so ga notarske pisarne v manjših krajih, kot so na primer Šentjur pri Celju, Brezovica pri Ljubljani, Radlje ob Dravi in Medvode. Ena notarska pisarna je v letu 2011 za celotno delovanje pisarne beležila prihodek, ki je znašal manj kot 50.000 evrov.

Prihodki posameznih notarjev sicer večinoma padajo, vendar pa so se skupni prihodki notarjev od leta 2007 do leta 2011 povečali za 2,31 odstotka. Tako razlog za padec prihodkov posameznega notarja zagotovo ni gospodarska kriza, saj se je tudi skupni prihodek notarjev leta 2011 glede na leto prej povečal za dobrega pol milijona evrov – na skoraj 25 milijonov.⁵⁰

6. POMEN DOSTOPA DO PODATKOV O POSLOVANJU NOTARSKE DEJAVNOSTI V SLOVENIJI

Podatki o poslovanju notarske dejavnosti so pri nas javnosti še vedno nedosegljivi. Eden od ciljev te raziskave je bil preveriti, kako se lahko javnost informira o delu notarjev in raziskati, kakšne so prednosti in slabosti javno objavljenih podatkov o njihovem poslovanju. Sinteza ugotovitev o prednostih in slabostih javne objave je pripravljena na podlagi analize in primerjave zapiskov iz pogoovorov z notarji in notarkami v Sloveniji.

Javni podatki o poslovanju subjekta omogočajo predhodno izdelavo ocene tveganja in strokovnosti dela ter poslovanja subjekta, ki je javno objavil informacije o svojem poslovanju.

Pomaga ovrednotiti gospodarske in druge povezave s podjetjem ter se odločiti o prihodnosti teh povezav. Ni treba posebej izkazati pravnega interesa za dostop do podatkov in informacij pri AJPES-u.

Javna objava podatkov povzroča dodatne stroške poslovanja. Gospodarske družbe, zadrage in samostojni podjetniki morajo v nasprotju s preteklimi leti plačati nadomestilo šele po opravljeni storitvi javne objave letnega poročila na podlagi računa, ki ga bo posredoval AJPES. Nestrokovna interpretacija javno dostopnih podatkov o poslovanju subjektov ima lahko negativni vpliv na poslovanje subjekta, ki želi poslovati transparentno. Navsezadnje se pojavlja tudi vse večji pritisk na neodvisnost delovanja notarjev.

⁵⁰ <www.slovenskenovice.si/novice/slovenija/slovenija-ima-91-notarjev-sluzijo-mastno> (28. 4. 2015).

7. PRIMERJAVA POSLOVANJA NOTARSKE DEJAVNOSTI Z AVSTRIJO

Notarji v Avstriji prav tako izvajajo javno funkcijo. Niso javni uslužbenci, ne zaposluje jih zvezna država. Država jih plača in pooblasti za posebne naloge; samo ko delujejo kot komisarji sodišča, so agenti sodišča.⁵¹

Notarji civilnega prava v Avstriji morajo biti po zakonu neodvisni in nepristranski, njihova glavna naloga pa je pomagati ljudem pri pravnih poslih. Njihovo sodelovanje v pravnih poslih pomaga varovati pravno varnost in preprečuje pravdanje. Njihova vloga overitelja uveljavlja načelo verodostojnosti javnih listin.⁵² Pomembnejša načela, ki jih morajo notarji izpolnjevati, so tudi javno zaupanje, tajnost in dostopnost notarskih pisarn.

Notarji v Avstriji se večinoma ukvarjajo z legalizacijo in overitvijo listin. Prav tako so udeleženi pri številnih pravnih poslih in nudijo pravno pomoč javnosti.⁵³

Opravljajo tri vrste dejavnosti:

- sestavljanje javnih listin, hrambo predmetov tretje stranke in overitev postopkov (na primer loterije, žrebanj ali sestankov delničarjev družb),
- sestavljanje zasebnih listin in zastopanje strank,
- izvajanje uradnih dejanj, rezerviranih za notarja po navodilih sodišča v nepravdnih postopkih.

V svoji najpomembnejši funkciji komisarja sodišča notarji obravnavajo tudi zapuščinske zadeve.⁵⁴

Pristojbina za notarja v Avstriji se določi v skladu z Zakonom o notarski tarifi. Zvezno ministrstvo za pravosodje določi število notarskih mest in krajev uradov. Zvezni minister za pravosodje je tudi odgovorna oseba za nadzor javnih notarjev v Avstriji, skupaj z upravo ministrstva za pravosodje in Notarske zbornice. Poklic notarjev v Avstriji je urejen s posebnim disciplinskim pravom.⁵⁵

V Avstriji so pravna izobraževanja, pa tudi usposabljanje, da nekdo postane notar, stroga in zamudna. Prosilci za poklic notarja v Avstriji morajo imeti avstrijsko državljanstvo in morajo imeti končano šolo pravnega študijskega programa. Notarja v Avstriji imenuje avstrijski državni tožilec na podlagi predlogov, ki jih dobi od Notarske zbornice. Število notarskih mest oziroma polo-

⁵¹ <https://e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-at-sl.do> (28. 4. 2015).

⁵² Prav tam.

⁵³ <www.bridgewest.eu/article/public-notary-in-austria> (28. 4. 2015).

⁵⁴ <https://e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-at-sl.do> (28. 4. 2015).

⁵⁵ <<http://www.bridgewest.eu/article/public-notary-in-austria>> (28. 4. 2015).

žajev v Avstriji je prav tako omejeno z zakonom. Kandidat za notarja v Avstriji mora biti diplomant študija prava. Če se želi vpisati v imenik notarjev oziroma kandidatno listo, mora izpolnjevati nekatere zahteve, prav tako mora najti odvetnika. Oseba mora imeti vsaj devet mesecev prakse in ne sme biti starejša od 35 let. Kandidat mora opraviti tudi notarski izpit, ter se udeležiti številnih izobraževanj, ki jih predpiše Notarska zbornica.⁵⁶

Notariatu sorodna dejavnost v Avstriji je prav tako kot tudi v Sloveniji odvetništvo. Odvetniki so samozaposleni, vendar jih ne imenuje noben organ, njihova temeljna naloga pa je varovanje interesa svojih strank. Prav tako so primerljivi tudi sodniki, saj so notarji, ko so jim dodelili pristojnost za overitve, sodnike razbremenili odgovornosti, ki ne spadajo v jedro sojenja.⁵⁷

Če primerjamo notarsko dejavnost v Sloveniji in Avstriji, vidimo, da obe dejavnosti vodijo poslovne knjige podobno kot drugi, na primer samostojni podjetniki ter poročajo FURS-u za potrebe obdavčitve po ZDoh-2 in ZDDPO-2.

8. SKLEP

Omeniti je treba še sodbo v zadevi U 935/2005 z dne 23. novembra 2005 Upravnega sodišča RS, v kateri je sodišče razsodilo, da je lahko podatek o dohodku in poslovnem izidu iz dejavnosti notarja pod pogoji iz ZDIJZ javnosti razkrit.⁵⁸ Toda kljub temu v Sloveniji podatkov o finančni plati poslovanja notarjev ni možno preprosto pridobiti. Še največ uporabnih podatkov lahko zagotavlja FURS, čeprav bi bilo upravičeno pričakovati, da bi bila Notarska zbornica bila tista, ki je javnosti v največjo pomoč. Ta se zagovarja, češ da teh podatkov nima voljo, to pa je v nasprotju z 2. členom ZN. Velja omeniti, da je obnašanje Notarske zbornice in notarjev vprašljivo z vidika Kodeksa notarske poklicne etike (2. člen), po katerem naj bi se notarji kot osebe javnega zaupanja ves čas prizadevali, da si to zaupanje ohranijo, ga utrjujejo in ga z nobenim dejanjem ne omajejo.⁵⁹ Transparentnost pa je eden od dejavnikov gradnje zaupanja. Tako vprašanja o finančni plati poslovanja notarjev še vedno ostajajo odprta in nedorečena, mnenja glede tega so različna, posledica takega stanja pa je dvom javnosti v urejenost in s tem v zaupanje notarjev.

⁵⁶ <<http://www.bridgewest.eu/article/public-notary-in-austria>> (28. 4. 2015).

⁵⁷ <https://e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-at-sl.do> (28. 4. 2015).

⁵⁸ <<http://www.sodisce.si/urs/odlocitve/59624/>> (28. 4. 2015).

⁵⁹ <<http://www.notar-z.si/drupal/sites/default/files/notarski-kodeks-etike.pdf>> (28. 4. 2015).

Literatura

- Aleksander Šanca: Notarji in elektronsko poslovanje, v: *Notarski vestnik* VI (2010) 7, str. 58–60.
- Alenka Ratnik: *Notarski fiduciarni posli*. GV Založba, Ljubljana 2006.
- Andrej Dokler: Poslovanje notarske pisarne, v: *Notarski vestnik*, III (2002) 3, str. 70–75.
- Andrej Dokler: Javna služba, notar, notarska pisarna, v: *Notarski vestnik*, VI (2010) 7, str. 44–45.
- Andrej Škrk: Iz nič do uspešne organiziranosti, v: *Notarski vestnik* VI (2010) 7, str. 13.
- Andrej Veble: Dokazni učinki notarskih listin v mednarodnem pravnem prometu. GV Založba, Ljubljana 2012.
- Bojan Podgoršek: Kodeks notarske etike, v: *Notarski vestnik* (2000), str. 37–39.
- Bojan Podgoršek: E-notar, v: *Notarski vestnik*, IV (2003) 4, str. 46–47.
- Jana Ahčin – Davčna uprava RS: *Poslovanje notarjev* 100-213/19.
- Jože Dernovšek: Organizacija notariata kot pravne osebe, v: *Notarski vestnik*, junij (2000), str. 21.
- Katarina Zajc: *Ekonomska analiza prava*. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 2009.
- Romana Gajšek: Podoba notariata v srednji Evropi, v: *Notarski vestnik* IV (2003) 4, str. 20–21.

Strokovni članek

UDK: 347.961:351:336

OMERZU, Nataša, KOLAR, Iztok: Javna služba in poslovanje notarske dejavnosti v Sloveniji**Pravnik, Ljubljana 2015, let. 70 (132) št. 7-8**

V vsakdanjem življenju se prej ko slej srečamo z notarskimi storitvami, bodisi zgolj v povezavi z overitvijo podpisa ali kako drugače. Javnost veliko časa ni vedela veliko o delovanju notarjev. Čedalje bolj se pojavlja interes za informiranje o njihovem poslovanju. Pri svojem delu notarji usklajujejo interese strank, nepristranskost in učinkovitost svojega delovanja. Delovati morajo v skladu z Zakonom o notariatu ter upoštevati notarsko tarifo. Z elektronskim načinom poslovanja so postali notarji dostopnejši, informacije o poslovni uspešnosti njihovega delovanja pa so še vedno skrivnost. Prihodki o notarski dejavnosti, ki jih je mogoče zaslediti v javnih medijih, ne povedo veliko o njihovem poslovanju, saj posamezne gospodarske kategorije poslovanja, kot so stroški, odhodki, dobiček itd. notarjev javnosti še vedno ostajajo nerazkriti. Javnost si prizadeva za razkritje teh podatkov bodisi s strani Notarske zbornice Slovenije ali katere druge organizacije (na primer AJ PES). Ali se bo v prihodnosti to uresničilo, še ne vemo, lahko zgolj upamo, saj je notarska dejavnost javna dejavnost, zato bi bilo prav, da so podatki o delovanju te dejavnosti tudi javni.

Professional Article

UDC: 347.961:351:336

OMERZU, Nataša, KOLAR, Iztok: Public Service of Notary and Notary Business in Slovenia**Pravnik, Ljubljana 2015, Vol. 70 (132), Nos. 7-8**

In everyday life we sooner or later come across a notary service, either solely connected to the verification of certain signatures or otherwise. For a long time the public remained ignorant regarding the actions of notaries, but later on became increasingly interested in their business. In its work notaries must coordinate the interests of all parties, be impartial and effective. They must act in accordance with the Slovenian Notaries Act and Notary Tariff. With e-commerce everything became increasingly accessible. On the other side, information on the performance of their actions did not become more accessible. Income data which can be found on individual webpages, do not disclose their earnings, as the costs and obligations of notaries still remain confidential. Great efforts of the public have been made to reveal such information either by the Chamber of Notaries of Slovenia or other organizations.